

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 30 mars 1909, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3 i anledning af hr Söderbergs i Hobborn motion n:o 86 angående skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning om tillgången i mellersta och södra delarna af landet på jord, som med fördel kan förvärfvas för att upplåtas till egna hem.

Uti en inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 86, har hr *Söderberg* i Hobborn hemställt, »att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda och för Riksdagen framlägga resultat, i hvilken omfattning det i mellersta och södra delarna af landet finnes odlingsbar jord och i öfrigt jord, som med fördel kan förvärfvas för att sedermera på i motionen antydda villkor kunna upplåtas till bildande af egna hem».

Såsom stöd för sitt yttrande har motionären anfört följande:

Att bereda utkomst och trefnad, hem och härd åt alla idoga och arbetsamma söner och döttrar i vårt land är en stor tanke, ett stort mål att arbeta för. Man har ju också under de senare åren gjort mycket för lösningen af egnahemsfrågan; dock känna vi alla, att mycket återstår, innan den frågan blir nöjaktigt löst. Det är icke nog med att staten tillhandahåller en viss summa penningar mot skälig ränta och fulgod säkerhet. Själftva jordfrågan är ju i och för sig så betydelsefull, att den måste upptagas till allvarlig pröfning af statsmakterna.

Hvart skola vi hänvisa dem, som vilja bryta, odla och bebygga svensk jord? Äro villkoren för upplåtelse af jord tillfredsställande? Det är de stora frågorna. Det är visserligen godt och väl, att i vårt nordliga land finnes mycken odlingsbar jord och att denna jord upplåtes på billiga

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. Häft. 16 (N:o 16.)

villkor, men klimatet är dock sådant, att det lägger stora hinder i vägen för ett rationellt jordbruk. Kanske brödsäden mognar endast hvar 5:te å 6:te år o. s. v. Jag har därför tänkt, att en utredning borde företagas, *huruvida* och *i hvilken omfattning* jord kunde finnas och tillhandahållas för egna hems bildande i *mellersta* och *södra* delarne af vårt land. En sådan utredning skulle tvifvelsutän bli af stort intresse i mer än ett afseende. Man kunde få tillfälle få se, huru stora områden ännu ligga och vänta på odlarens hacka och plog. Det är ingen af herrar ledamöter af Riksdagen, som icke vet, att en af emigrationens förnämsta orsaker är den, att man i Amerikas förenta stater och Kanada jämförelsevis lätt kan förvärfva sig jord och bli egen farmare.

Man hör några säga, att den svenska jorden befinner sig i statens och enskilds ägo, till den grad, att en nybyggare med svårighet kan förvärfva sig en bit. Men genom en utredning torde man få klart för sig: 1:o att staten äger mycken jord lämplig att stycka till egna hem, och 2:o att stora områden, som finnas i enskild ägo, skulle kunna förvärfvas för billigt pris till upplåtelse af egna hem.

Det synes mig vara lyckligt, om man kunde klassificera jord, som man ämnade upplåta, så att en del kunde förvärfvas genom köp, antingen direkt eller genom egnahemslåneförmedling och en del kunde upplåtas till mycket ringa bemedlade eller obemedlade ordentliga arbetare, antingen mot en viss liten årlig afgäld, som upphörde efter t. ex. 20 år, eller alldeles gratis mot skyldighet att odla och bebygga efter vissa angifna grunder och år.

Villkoren för upplåtelse borde, enligt min mening, göras så lindriga som möjligt. Såsom det nu är, ha statsmakterna, så att säga, dragit upp konturerna till dessa villkor, hvarefter respektive låneförmedlare genom detaljerade bestämmelser gjort det hart när omöjligt för folk med reflektionsförmåga att vilja söka sådana lån. Det är ju icke underligt heller, att dessa villkor äro så stränga, då staten fordrar full säkerhet af låneförmedlaren med åtagande för denne af alla risker, som kunna uppstå.

Det är min lifliga öfvertygelse: *Vill man befordra bildande af egna hem, så måste därför vidtagas kraftiga åtgärder, mera omfattande och från statens sida mera uppoffrande än hittills.*

Den utredning, som här åsyftas, torde lämpligt kunna företagas af organ, som redan finnas, t. ex. domänintendentskåren, som på annat sätt ha föreskrift att vid arrendens upphörande se till att, där så pröfvas lämpligt, åtgärder vidtagas för styckning och försäljning af viss jord.

Till sist vill jag framhålla, huru man ofta ser stora egendomar utbjudas till salu genom annonser. Skulle icke staten genom några af sina många organ kunna i många fall uppgöra preliminära köpeaftal till främjande af den mest fosterländska gärning, beredande af hem och härd åt Sveriges söner och döttrar?

Såsom af motionärens slutliga hemställan framgår, utmynnar hans framställning uti en begäran om utredning, *dels* angående tillgången af för småbruk lämplig jord i södra och mellersta Sverige, *dels* angående de villkor för upplåtelse af dylik jord, som må anses lämpliga. Hvad det sist nämnda spörsmålet angår, har detsamma på ett så uttömmande sätt behandlats och förelagts Riksdagen genom Kungl. Maj:ts propositioner och i ärendet väckta motioner, att utskottet ej ansett sig böra ingå på motionärens framställning i denna del, i all synnerhet som utskottet ej kunnat bilda sig en klar uppfattning om, hvad motionären i detta afseende åsyftar.

*Utskottets yt-
rande.*

Hvad angår motionärens begäran om en utredning angående tillgången å odlingsbar eller odlad jord, som lämpar sig för småbruk, anser utskottet densamma vara värd allt beaktande. Enligt hvad utskottet kunnat inhämta, har en utredning af detta slag ej förut blifvit verkställd i vårt land. Den officiella statistiken upptager visserligen kategorierna »naturlig äng» och »mossmark», men ett särskiljande af den jord, som kan afses för småbruk, har ej skett. Endast undantagsvis har saken berörts uti Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser. I Norge har frågan däremot varit föremål för tvenne omfattande undersökningar. År 1893 utsände »Indredepartementet» på stortingets begäran en cirkulärskrifvelse till landets kommuner med förständigande om svars afgifvande å en del frågor, som afsågs att utröna tillgången å den ouppodlade, men odlingsbara jorden m. m. De inkomna svaren voro emellertid så ofullständiga och bristfälliga, att utredningen ej fick den grundläggande betydelse för jordpolitiken, som man önskat. När 1907 års »Departementale jordkomité» började sin verksamhet, ansåg den sig fördenskull böra göra en förnyad undersökning, hvars resultat framlagts som en bilaga n:o 2 till »Jordkomitéens Indstilling III (hovedinstillingen)» år 1908.

Genom denna utredning ville kommittén erhålla autentiska meddelanden om jordpriser; arealen ouppodlad, men odlingsbar jord; uppodlingsarbetets ekonomiska värde; befintliga svårigheter att förvärfva för småbruk lämplig jord, samt omsättningen och taxeringen af dylik jord m. m., allt uti olika delar af Norge. Dessutom sökte kommittén få kännedom om det behof efter småbruksjord, som kunde förefinnas i skilda trakter.

Utskottet, som ifrågasatt om en undersökning af här nämndt slag äfven borde företagas i vårt land, har funnit, att densamma visserligen kunde bli af stort teoretiskt värde, men sannolikt ej lämna det varaktiga praktiska utbyte, som de för utredningen erforderliga ekonomiska uppoffringarna borde motsvaras af. Däremot vore det önskvärdt, om Kungl. Maj:ts befallningshafvande ville ägna denna sak något större uppmärksamhet än hittills i sina berättelser.

När framställning om en dyrbar utredning göres, bör man på förhand vara förvissad om dess nödvändighet, innan beslut om dess utförande fattas. Utskottet har emellertid icke kommit till den öfvertygelsen, att den af motionären begärda utredningen är oundgängligen behöflig, och i jämförelse med den norska undersökningen har densamma en mycket begränsad betydelse, *dels* emedan den endast berör vissa delar af landet, — södra och mellersta Sverige — men utesluter hela Norrland, *dels* emedan den endast afser utrönandet af *tillgången* å jord, men ej jordpriser, odlingskostnader, behovet efter jord m. m.

Utskottet anser inte heller, att det är den bristande *tillgången* på jord, som är det största hindret för småbrukets utveckling hos oss. Såväl å enskildas mark, som framför allt å kronans domäner, finnes tillräckligt med jord, som bäst lämpar sig för småbruk, men svårigheten är att för rimligt pris åtkomma jord i privat ägo, att få in-tecknings- och afsöndringstörhållandena ordnade, samt byggnader uppförda. Initiativ till lösning af dessa svårigheter har emellertid, som förut blifvit nämndt, redan framlagts för Riksdagen. Utskottet anser sig sålunda sakna skäl tillstyrka den af hr Söderberg gjorda framställningen och får därför hemställa:

att förevarande motion icke må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 mars 1909.

På utskottets vägnar:

Gust. Sandström.